

SIGNE HELLBERG'S
MEMOARER

Bland sina gamla minnen hade moster Tekla ett litet fotografi av Kungsgatan i Uddevalla, taget ungefär från Hallmans hörn uppåt mot torget. Vid den raka, breda gatan, belagd med kullerstenar även på gångbanorna, synas samma välbekanta hus, som ligga där ännu idag. I den vänstra raden ser man närmast Wallströms hus därefter Dahlgrens och Wennergrens, båda förknippade med våra familjeminnen, och slutligen - där Kungsgatan skär Kålgårdsbergsgatan - det Zelanderska, som Pappa sedan blev ägare till, och som utgjorde den yttre ramen till vårt barndomshem. Det märkvärdiga med det ovannämnda fotografiet är, att det är taget på Pappas och Mammas bröllopsdag, den 23 oktober 1863.

Vid tiden för Mammas bröllop ägde morfar ett envånings trähus vid Kilbäcksgatan, nr. 7 efter nuvarande adressordning. Den tillhörande tomten, varav en stor del utgjordes av trädgård, sträckte sig genom hela kvarteret ända till Lagerbergsgatan. I ett hus på gården fanns morfars fars, kopparslagare Nyberg, verkstad, där de berömda bakelseformarna måhända tillverkats. Efter hans död användes verkstaden som tvätt- och brygghus. Till morfars lägenhet hörde en opropotionerligt stor sal med tre fönster. Här, vid den nerfällda byråklaffen, var det, som stadens guldsmeder genom morfar, som var illiterat rådman i Uddevalla, fingo sina guld- och silversmiden kontrollerade. I ett rum ovanpå, dit en brant trappa ledde, bodde morfars mor, Anna Elisabet, född Thelin. Av hennes barnbarn har jag hört henne omtalas som en

from kristen; sannolikt tillhörde hon herrnhutarförsamlingen i Uddevalla. Från samma källa har jag inhämtat, att hon var väl förfaren i husliga värv, enkannerligen matlagning. En lång levnad blev henne beskärd, men de sista åren av sitt liv var hon ständigt sängliggande. Då moster Mali en morgon som vanligt skulle bjuda henne kaffe och hälsade henne: "Var så god, farmor lilla", fick hon intet svar. Den långa levnadsdagen hade lyktats.

I början av år 1859, då moster Hulda endast var några dagar gammal, utbröt en mindre eldsvåda i morfars hus. På grund av den oro, som händelsen förorsakade, erbjödes mormor och den lilla nyfödda en fristad hos familjen Stiegler, som bodde snett över gatan i ett stort stenhus, under vår barndom ägt av mjölnaren Engelbrektson. Här i hägnen av denna familj, bars moster Hulda till dopet och erhöll därvid till minne av de säregna omständigheterna vid detta tillfälle jämväl namnet Ottilia efter husets dotter, som sedermera blev gift med handlanden Alexis Lönner. Av den Lönnerska familjens åtta barn hörde de yngsta gossarna till våra lek- och skolkamrater. De bodde ju som vi vid Kungsgatan, och på den tiden knöts av sig självt ett vänskapsband mellan dem, som hade sina hem vid samma gata.

Redan påföljande sommar, då en elakartad rödsotsepedemi härjade i Uddevalla och borttryckte många av stadens invånare, avled mormor, ännu icke fyrtioårig, i denna sjukdom. Av hennes efterlevande åtta barn var Mamma, den sextonåriga Therèse, äldst. Mormors syster Gustava Ericsson tog nu vård om hemmet och de många barnen.

"Moster Ericsson", såsom vi barn kallade Mammans moster, kom att på äldre dagar tillhöra den kategori av ogifta kvinnor, föraktfullt benämnda "gamla mamseller", vilka, i saknad av lön-

samt arbete under deras krafts dagar , under ålderdomen voro beroende av släktingars eller andra människors välgörenhet, om de ej skulle lida nöd. Moster Ericsson fick mottaga mycken hjälp av sina systerdöttrar. Augusta, Tekla och Hulda, som själva ej hade så mycket att röra sig med, lämnade bidrag till hyra och ved, och Mamma med de något större resurserna tillgodosåg moster Ericsson på olika sätt. I likhet med våra egna mostrar var hon gärna sedd i vårt hem. Då hon en gång hade insjuknat, lät Mamma flytta hem henne till oss, där hon fick den vård , hon behövde under sjukdomstiden. I mitten av 80-talet, då Robert till Mammans stora glädje tillfrisknat efter en svår schatflakansfeber, köpte Mamma av tacksamhet för detta nya möhler till moster Ericsson, ett litet drag av Mamma, visande lika mycket hennes vänliga sinne mot moster Ericsson som hennes kärlek till barnen. Under moster Ericssons senare år, då hon bebodde ett ljust och rymligt rum i östra stadsdelen nära kyrkan och jämväl hade förmånen av snälla, tjänstvilliga grannar i huset, hämtades middag till henne varje dag i vårt kök.

För oss, som upplevat välfärdsanordningar av olika slag, framför allt den värdefulla folkpensionen, och kanske ändå inte tycka, att allt är bra nog, kan det vara lärorikt att påminnas om dessa forna tiders kvinnor, som under stora umbäranden stillsamt gjorde sin ensamma vandring utan att klaga och utan att missunna andra deras bättre lott.

Vår familj i unga år.

Mamma.

Pappa.

Den 23 oktober 1863.

Mammas bröllop firades ej i morfars hem utan hos Zelanders, i det ovannämnda huset vid Kungsgatan. Pappa hade för sig och sin brud hyrt den mindre lägenheten - fyra rum och kök - belägen i samma våning som och i omedelbar anslutning till den Zelanderska; måhända var det därför som denna familj ställde sina rum till förfogande. Hos morfar var utrymmet ej tillräckligt för att anordna ett bröllop. Om detta har jag inhämtat följande.

Gästerna samlades i den för Pappa och Mamma i ordningställda lägenheten, och därifrån tågade brudparet, följt av brudens yngsta syster, den femåriga Hulda, samt flera par av tärnor och marskalkar, in i den stora salongen, där vigseln förrättades av Pastor Oberlin. Tärnor bland andra voro brudens tre ungdomsvänner: Charlotte Bruhn, sedermera gift med telegrafkommissarie Hedlund, Hulda Vising, som blev den aktade läroverksadjunkten Uhrbergs maka och Charlotte Lundberg, under många år föreståndarinna vid flickskolan i Uddevalla. Axel Koch, en frände till Pappa, var en av marskalkarna.

Våningen var rikt eklärerad. I varje fönster stod en "blomsterbukett", flankerad av brinnande ljus; när den tjugoåriga bruden, som var mycket söt, efter tidens sed visade sig i ett fönster, torde effekten ha varit strålande.

Brudpallarna, med korsstygnbroderade rosor och liljor, voro en gåva av två tärnor, som förfärdigat var sin pall. En annan tärna, Charlotte Lundberg, hade skänkt brudörngotten, två stora och två små, sydda med hälsömsfällar och kantade med langetterade krus, allt utfört för hand av tärnan själv. Förutnämnda Axel Koch hade förärat brudparet två vita, halvt genomskinliga vaser med bladornament i relief, vilka fingo sin plats i förmaket på den förgyllda spegelns marmorskiva. Dessa vaser,

som Mamma var mycket rädd om, voro för oss oskiljaktigt förenade med spegeln; vi kunde ej tänka oss spegeln utan dem, ej heller vaserna annorstädes placerade.

Och så låter jag den yngsta bröllopsgästen, den lilla brudnäbben Hulda, nu åttioårig, berätta, vad hon minnes:

"Det var i den stora salen, som Therèse blev klädd till brud. Klänningen var av vit moll och silketyll med många underklänningar och ett långt släp. Farmor satte på henne kronan, i det att hon uttalade orden: I Jesu namn. Sedan åkte Therèse och jag till brölloppshuset i major Kochs täckvagn. Therèses klänning tog så stor plats i vagnen, att jag inte fick rum bredvid henne utan måste stå. När sedan hästarna ryckte till, föll jag överända i hennes knä, och då blev hon missnöjd på mig, för hon var så rädd om sin brudräkt. Det var ett fint bröllop med mycket gott att äta. Men jag grät hela tiden. Dagen därpå var det annandagsbröllop hos herr Malm".

Brudslöjan jämte myrtenkransen och kronan gömde Mamma. De förvarades i en grön papplåda, som stod på hyllan i barnkammargarderoben. När de sista gången togos fram, låg Mamma i sin kista. Slöjan, kransen och kronan följde henne i graven. Lika kärleksfullt hade Mamma gömt sitt brudlinne. Då Mamma en gång sysslade i en av sina byrålådor, tog hon fram en nätvirkad väska. "Detta, som ligger här" sade hon till mig, "skall Mamma ha på sig, när hon är död". Ack, vad jag sedan var rädd för den byrålådan, som jag tyckte innehöll allt ont och svårt i världen!

År 1874, då Pappa och Mamma bodde i Dahlgrens hus, dog farfar vid 59 års ålder. Tack vare den förmögenhet, som han efterlämnade, och som Pappa ensam blev ägare till, kunde Pappa,

som förut antytts, förvärva den Zelanderska fastigheten. Pappa och Mamma togo då ånyo i besittning den bostad, de haft som nygifta, och som nu förblev deras hem för den återstående levnadstiden. Och här har jag mina dyrbara barndomsminnen, väl förvarade som smycken i sina etuier.

Pappa.

När den siste i vår syskonkrets en vårdag 1879 kom till världen, hade han ingen pappa, som med Mamma kunde glädjas över hans födelse. Redan några månader tidigare, den 28 januari, hade nämligen Pappa vid endast 41 års ålder gått ur tiden.

Pappas död kom tämligen oväntat ehuru sjukdomstecken icke saknats. Sedan någon tid tillbaka hade Pappa känt sig trött och därför sökt läkare. I våra dagar, då lekmannen har en ganska god medicinsk allmänbildning, tänker man med förvåning och vemod på hur ringa eftertanke läkaren på den tiden ägnade ett så allvarligt och mångtydigt symptom som trötthet. För Pappa ordinerades utan nämnvärd undersökning kraftig kost, d.v.s. huvudsakligen köttmat, och stärkande medel, av vilka rått ägg med porter ansågs särskilt värdefullt och därför här kom till användning. Men Pappa blev ej bättre av den höga dieten. I stället avtogo krafterna mer och mer, och en dag kom katastrofen.

Mamma hade lämnat sin nio månader gamla flicka i Pappas knä och gått ut i köket för att tillreda en biffstek åt Pappa. Då hon återkom med anrättningen, fann hon Pappa medvetslös på schäslongen i sängkammaren. Av de tre läkare, som kallats till Pappas sjukläger, var det äntligen en, doktor Ahlström, som kom på den tanken, att urinen borde undersökas. På den vägen fann man då, att Pappa hade ett svårt njurlidande, och att tillståndet var hopplöst.

Pappa levde dock ännu några dagar men återfick aldrig medvetandet; han talade dock vid ett par tillfällen. Dag efter dag satt Mamma vid hans bädd. Men av hänsyn till sitt tillstånd vågade hon ej se på Pappa, som hade en mycket svår döds-kamp. Med ryggen vänd mot sängen satt Mamma på en av de små

barnstolar, som jag ännu har i mitt förvar, och inväntade slutet. Strax innan Pappa avsomnade, hörde Mamma honom säga: "Lovat vare Herrens namn!"

Pappas jordfästning ägde rum den 4 februari i Uddevalla kyrka. Mycket folk hade kommit tillstädes, ty Pappas oväntade bortgång i den bästa mannaåldern hade vållat bestörtning och sorg i samhället, och deltagandet med den unga änkan och hennes barn, särskilt det, som hon ännu bar under sitt hjärta, var djupt och allmänt. Med sina båda gossar, Gustaf och Robert, en på vardera sidan, gick Mamma efter kistan. Till den svarta sorgdräkten bar hon vita snibbkragar och långt vitt förkläde med alnsbred fäll och långa band att knyta.

Jordfästningen förrättades av pastor Johannes Söhrman. Vid kistan lästes psalmen 469 (553 i 1937 års psalmbok)

Det kan ifrågasättas, om icke den lidandets skola, som vår yngste broder tidigt fördes in i och - enligt en prästerlig minnestecknare - tidigt mognade uti, hade sin första yttre orsak i den sorgfulla sinnesstämning, vari Mamma befann sig under de månader, som närmast föregingo hans födelse. Men Mamma blev icke lämnad utan hugsvalan av den trofaste Guden, som sagt sig vara både faderlösas försvarare och ankors hjälpare. Med hänsyftning på denna tid hörde jag Mamma en gång göra dessa Psaltarens ord till sina: "Om din lag (ditt ord) icke hade min tröst varit, så vore jag förgången i mitt elände". Därför, när Mammas väntade svåra stund var över och hennes lille gosse skådat den åttonde majdagens ljus, så kunde hon i sitt änketillstånd likväl glädjas över att hon fått bliva moder till ännu ett barn, det sjunde. Den lille gossen, som blev henne och oss alla mycket kär, fick i dopet en vecka senare Pappas tre namn: Gustaf Alexander Nicolaus.